

بسم الله الرحمن الرحيم

آثار اجتماعی صله رحم از دیدگاه آیات و روایات

عالیه میرجلیلی^۱

چکیده

این مبحث به بررسی اهمیت صله رحم و نقش آن در تقویت سلامت روانی و اجتماعی افراد پرداخته است. صله رحم به عنوان پایگاه ارتباطی خانوادگی، حس ارزشمندی اجتماعی و عزت نفس را تقویت می‌کند و به کاهش اضطراب اجتماعی کمک می‌کند. این روابط نه تنها به عنوان یک کنترل اجتماعی عمل می‌کنند، بلکه به انتقال هنجارها و ارزش‌های فرهنگی به نسل‌های آینده نیز کمک می‌نمایند. از طرفی، ارتباطات گرم خانوادگی باعث بهبود مهارت‌های اجتماعی و ایجاد فضای امن برای ابراز هیجانات می‌شود. در نهایت، اهمیت احیای این سنت در جامعه به افزایش انسجام اجتماعی و ارتقاء سلامت روانی جمعی منجر می‌شود. روش تحقیق مقاله توصیفی-تحلیلی است و جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های آن به روش کتابخانه‌ای می‌باشد. ضرورت تحقیق: پاسخگویی به نیازهای روانی و اجتماعی است. در دنیای امروز با افزایش تنش‌ها و فشارهای اجتماعی، نیاز به حمایت عاطفی از طریق ارتباطات خانوادگی ضروری است. صله رحم به عنوان یک منبع حمایت اجتماعی عمل کرده و به افراد کمک می‌کند تا احساس ارتباط و تعلق بیشتری داشته باشند. این امر به ویژه در زمان‌های چالش برانگیز مانند بحران‌های فردی یا اجتماعی حیاتی است.

کلیدواژه: صله، رحم، صله رحم، آثار.

۱. طلبه سطح دو، حوزه علمیه معصومه (سلام‌الله‌علیها)، یزد

مقدمه

در عصر حاضر، با گسترش فناوری و تکنولوژی، سبک زندگی انسان‌ها تحت فشارهای روانی و آسیب‌های روحی قرار گرفته است. تغییرات سریع جامعه، کمرنگ شدن سنت‌ها، تسلط ماشین بر زندگی، و تولید اخبار هیجان برانگیز و فشارزا، سلامت روانی خانواده و زندگی جمعی را به خطر انداخته و منجر به افزایش بیماری‌های روانی شده است. از طرفی، سلامت اجتماعی هر جامعه، وابسته به میزان میل به قانون‌گریزی عمومی است. هر چه جامعه به سمت قانون‌مداری و رعایت چارچوب‌های پذیرفته شده اجتماعی حرکت کند، به سلامت و سعادت عمومی نزدیک‌تر خواهد شد.

مطالعات نشان داده‌اند که سلامت فردی، اجتماعی و معنوی، رابطه تنگاتنگی با رشد اجتماعی و اقتصادی دارد و زمینه ساز توسعه پایدار در جامعه خواهد بود. انسان سالم، محور توسعه همه جانبه است و هدف اصلی توسعه، ارتقای سطح سلامت و کارایی انسان است.

اهمیت تحقیق نیز از این نظر است که: صله رحم باعث افزایش انسجام اجتماعی و فرهنگی می‌شود. صله رحم نه تنها به تقویت روابط بین اعضای خانواده کمک می‌کند، بلکه موجب انتقال ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به نسل‌های آینده می‌شود. این روند باعث حفظ هویت فرهنگی و ارتقاء یا تقویت انسجام اجتماعی در جامعه خواهد شد، که به نوبه خود به کاهش رفتارهای ناهنجار و ارتقاء سلامت روانی کمک می‌کند.

نقش باورها و اعتقادات مذهبی: تحقیقات نشان داده‌اند که باورها و اعتقادات مذهبی و اجرای فرایض مربوط به آن، نیرویی ملکوتی (متافیزیکی) در افراد ایجاد می‌کند که به عنوان تکیه گاه روانی مهمی در لحظات بحرانی تلقی می‌شود.

هرچه افراد به ارزش‌ها و آموزه‌های الهی پایبندتر باشند، اهرم‌های کنترل‌کننده در آن‌ها تقویت شده و از بازگشت از مسیر قانون و عرف اجتماعی جلوگیری می‌کند.

این عامل، یکی از استراتژیک‌ترین عوامل کنترل و مدیریت انحرافات اجتماعی و نیل به سعادت و سلامت اجتماعی است.

سلامت در دین اسلام: دین اسلام، به سلامت روح و جسم اهمیت بسیاری می‌دهد و سلامت جسم را یکی از مراحل ترقی سلامت روح و نفس معرفی می‌کند. در قرآن کریم، خداوند یاد خود را آرامبخش دل‌ها و تأمین‌کننده سلامت انسان‌ها می‌داند.^۱

اهمیت صله رحم در اسلام: دین اسلام و مکتب تشیع، به لحاظ ساختاری، در بالاترین درجه کمال فردی و اجتماعی قرار دارند. این دین الهی، در تمامی سطوح زندگی بشر، دارای برنامه منظم و آموزه‌های هدفمند است. این مقاله، با استفاده از قرآن کریم، بیانات و سیره پیامبر و امامان معصوم علیهم‌السلام، به بررسی دیدگاه آموزه‌های دین اسلام، علی‌الخصوص مکتب تشیع، نسبت به صله رحم و نقش آن در نیل به سلامت فردی و اجتماعی خواهد پرداخت.

موضوعات مورد بررسی:

تعریف صله رحم در اسلام

اهمیت صله رحم در قرآن و روایات

۱. سوره رعد، آیه ۲۸

• تأثیر صله رحم بر سلامت اجتماعی

راهکارهای عملی برای تقویت صله رحم در جامعه

در نتیجه شناسایی نقش صله رحم در ارتقای سلامت فردی و اجتماعی جامعه کمک خواهد کرد و راهکارهایی برای تقویت این سنت اسلامی ارائه می‌دهد که بسیار آموزنده و مفید است و اصلاح اجتماعی، فردی، معنوی و غیره را در خود دارد.

امروزه، انحرافات اجتماعی و قانون‌گریزی چالش‌های جدی‌ای هستند که مانع رسیدن به جامعه‌ای سالم و سعادت‌مند می‌شوند. هدف هر دولتی ایجاد جامعه‌ای است که در آن، همه افراد ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی جامعه را پذیرفته، درونی کرده و بر اساس آن‌ها عمل کنند. چنین جامعه‌ای با رفتارهای قابل پیش‌بینی و کنترل شده، به سلامت اجتماعی می‌رسد. اما چگونه می‌توان افراد را به پذیرش قوانین و هنجارهای جامعه تشویق کرد؟ یکی از راه‌حل‌ها، کنترل قهری و استفاده از نظام قضایی با دادگاه‌ها، زندان‌ها و مجازات‌های فیزیکی است.

اما این روش تنها زمانی موفق است که احساس وجود اهرم‌های کنترل‌کننده قوی باشد. به محض کاهش شدت کنترل بیرونی، افراد به آسانی از قوانین عدول می‌کنند. اما راهکار اصلی در تسخیر قلب‌ها و ایجاد کنترل درونی است. این امر از طریق درونی‌سازی نظام ارزشی و هنجاری جامعه در وجود افراد امکان‌پذیر است. در این زمینه، مذهب و آموزه‌های دینی نقش کلیدی ایفا می‌کنند. باورهای دینی فرد را به جامعه پیوند داده و کنترل درونی را تقویت می‌کنند.

در دهه‌های اخیر، جهان مدرن با بحران فکری و معنوی روبه‌رو شده و احساس فقدان باورهای مذهبی زمینه‌ساز بیماری‌های روانشناختی و رفتارهای ناسازگار با عرف عمومی شده است. دین اسلام و مکتب تشیع در تمام ابعاد زندگی انسان، از سلامتی فردی و خانوادگی تا

«ای مردم، از پروردگارتان پروا کنید، همو که شما را از یک تن یگانه بیافرید و همسرش را از او پدید آورد و از آن دو مردان و زنان بسیار پراکنده‌اند. همچنین از گسستن پیوند خویشاوندان پرهیز کنید، زیرا خداوند ناظر بر اعمال شماست.»

آنچه در دین اسلام به صراحت کامل بیان شده دوری از گسستن روابط خویشاوندی است و این اصل تأکید دوچندان بر انجام صله رحم دارد.

نتیجه‌گیری

مباحث مطرح شده در مورد صله رحم و ارتباطات خانوادگی نشان دهنده اهمیت بسیاری از این روابط در بهبود سلامت روانی و اجتماعی افراد است. نکات کلیدی شامل:

۱. تقویت عزت نفس:

صله رحم با ایجاد ارتباطات مستحکم خانوادگی و مبادله عاطفی، احساس ارزشمندی اجتماعی را تقویت می‌کند. وقتی افراد در یک محیط حمایتگر و محبت‌آمیز قرار می‌گیرند، حس احترام به خود و اعتماد به نفس آن‌ها افزایش می‌یابد. این افزایش عزت نفس به افراد کمک می‌کند در مواجهه با چالش‌های زندگی بهتر عمل کنند.

۲. کاهش اضطراب اجتماعی:

تحقیقات نشان می‌دهد که وجود روابط مثبت و پشتیبان در خانواده می‌تواند به کاهش اضطراب اجتماعی کمک کند. افراد با داشتن یک شبکه خانوادگی قوی و صمیمی، احساس امنیت بیشتری دارند و این احساس امنیت باعث می‌شود که در تعاملات اجتماعی با دیگران، به‌ویژه در موقعیت‌های جدید یا غریبه‌ها، راحت‌تر عمل کنند.

۳. نقش کنترل اجتماعی:

صله رحم به‌عنوان یک کنترل اجتماعی، نظارت و هدایت رفتارها را تسهیل می‌کند. این روابط می‌توانند موانع اجتماعی و فرهنگی را در برابر رفتارهای ناهنجار ایجاد کنند و به‌عنوان یک مرجع برای رفتارهای مثبت عمل کنند. بزرگ‌ترها و اعضای خانواده به‌عنوان الگوهایی برای نسل‌های جوان‌تر عمل کرده و ارزش‌ها و هنجارها را به آن‌ها منتقل می‌کنند.

۴. انتقال فرهنگ و هنجارها:

از طریق ارتباطات خانوادگی، هنجارهای اجتماعی و فرهنگی به نسل‌های آینده منتقل می‌شود. صله رحم می‌تواند به حفظ آداب، رسوم و ارزش‌های اجتماعی کمک کرده و این فرهنگ را در جامعه زنده نگه دارد. این انتقال نه تنها به تقویت هویت فرهنگی کمک می‌کند، بلکه انسجام اجتماعی را نیز ارتقا می‌دهد.

۵. تأثیرات مثبت در روابط اجتماعی:

صله رحم باعث می‌شود که افراد مهارت‌های ارتباطی موثرتری داشته باشند. این مهارت‌ها به آن‌ها کمک می‌کند تا در تعاملات خود با دیگران، از جمله همکاران و همسالان، به بهترین شکل عمل کنند. برقرار کردن روابط مثبت با دیگران می‌تواند به گسترش شبکه اجتماعی و فرصت‌های جدید منجر شود.

در مجموع، صله رحم نه تنها به فرد بلکه به جامعه نیز سودمند است. تقویت روابط خانوادگی و اجتماعی به ارتقای سلامت روانی، اجتماعی و فرهنگی جامعه کمک می‌کند، و این موضوع می‌تواند باعث شکل‌گیری یک محیط اجتماعی امن و حمایت‌کننده شود. به همین دلیل، لازم است که جامعه و فرد به‌طور فعال به حفظ و ترویج صله رحم و ارتباطات خانوادگی پرداخته و آن را در زندگی روزمره خود گنجانده شود.

منابع و مآخذ

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

منابع فارسی

۱. احمدی، حبیب، جامعه شناسی انحرافات، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، ۱۳۸۴ ش.
۲. ترنر، جانان.اج، مفاهیم و کاربردهای جامعه شناسی، ترجمه: محمد فولادی، محمد عزیز بختیاری، قم، مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۷۸ ش.
۳. تنهایی، ابوالحسن حسین، درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه شناسی، ج ۱، تبریز، نشر مرنديز، ۱۳۷۷ ش.
۴. توسلی، غلامعباس، مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آتومیک، تهران، نشر دانشگاه تهران، ۱۳۸۲ ش.
۵. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، نشر دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۳ ش.
۶. عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، نشر زمر، ۱۳۸۴ ش.
۷. کوئن یروس، درآمدی بر جامعه شناسی، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران، نشر فرهنگ و معاصر، ۱۳۷۰ ش.
۸. والاس، روت ا؛ الیسن، ولف، نظریه‌های معاصر جامعه شناسی: گسترش سنت کلاسیک، ترجمه: مهدی داوودی، تهران، نشر ثالث، ۱۳۹۶ ش.

۹. ویلیام اسکیدمور، فکر نظری در جامعه شناسی، مترجمان: علی هاشمی گیلانی، سعید معیدفر، احمد رجبزاده، محمد مقدس، علی محمد حاضری، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۷ش.

منابع عربی

۱۰. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران، نشر دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۸ق.
۱۱. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.

مقالات

۱۲. احمدی، محمدرضا، «نقش صله رحم در بهداشت روانی»، مجله بهداشت روان، شماره ۴۶، سال ۱۳۸۰ش.
۱۳. حسن دوست فرخانی، هادی، «بررسی نقش باورهای اسلامی (صله رحم) در نیل به سلامت اجتماعی، نشریه راهبرد توسعه، شماره ۴۰، زمستان ۱۳۹۳ش.
۱۴. راغفر، حسین، «تله‌های فقر، محرومیت نسبی و عدالت اجتماعی»، مجله اقتصاد و جامعه، سال سوم، شماره دوازدهم، تابستان ۱۳۸۶ش.
۱۵. مقدس، علی اصغر؛ اسلامی، علیرضا، «کاوشی در نظریه انتخاب عقلانی با تأکید بر آراء مایکل هکتر»، مجله علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، بهار ۱۳۸۵ش.

۱۶. Durkheim, Emile, Suicide, A Study in Sociology. New yourk. The free press, 1951.